

La construcció a Girona dels anys setanta als noranta

Joan Clòriz

La construcció planteja una problemàtica molt especial, es tracta d'una indústria molt lligada a la demanda, factor que explica en bona part la seva dispersió geogràfica. Tot un seguit de factors influïren enormement en el creixement sectorial de la construcció en els anys setanta com foren la construcció de l'autopista, el creixement de les poblacions turístiques i la recepció d'una important immigració necessitada d'habitatge. Aquest creixement tindrà també un fort impacte en les indústries auxiliars de la construcció des de la ceràmica a les cimiteres.

Del creixement a la crisi

Les estadístiques dels setanta referents a la mà d'obra ocupada estan realitzades a partir d'una declaració voluntària de les empreses sobre el nombre de treballadors afiliats a la Seguretat Social, és a dir no reflecteix l'important nombre de treballadors de l'economia submergida, especialment important a la construcció.

Evolució del nombre de treballadors de la construcció a la comarca del Gironès. (Els percentatges fan referència al total de treballadors del sector secundari)

1964		1970		1979	
Núm.Treb.	%	Núm.Treb.	%	Núm.Treb.	%
3.860	27,1	6.038	28,4	5.097	23,3

La construcció, com s'observa a la gràfica, experimenta un fort creixement des de començaments dels seixanta fins a la primera meitat dels setanta. Aquesta forta demanda de mà d'obra sols es podrà cobrir

amb una forta onada migratòria afavorida per la poca qualificació requerida i les dificultats de feina en les zones encara majoritàriament agràries d'altres indrets peninsulars. Més enllà del Gironès, si ens apropem a les poblacions costaneres, agafant el cens de població del 1970, trobem que a Sant Feliu de Guíxols 1.118 persones treballaven a la construcció, que representaven el 44,03% del sector secundari; a Blanes 1.296, i el 35,31%; a Roses 833 persones, i el 84,65%, i a Lloret 1.029 treballadors, i el 88,55%. Aquestes dades ens indiquen l'abassegadora importància d'aquest sector tant en les ciutats predominantment turístiques com Lloret i Roses com fins i tot en aquelles que mantenien una forta indústria tradicional com la del suro a Sant Feliu o una potent empresa tèxtil com la SAFA de Blanes.

De tota manera la importància econòmica del sector no anirà acompanyada de les inversions necessàries i de la formació professional adequada per augmentar la competitivitat i la productivitat del sector, així quan arribin els efectes de la crisi del petroli del 1973 la construcció patirà com la que més la recessió. La caiguda del turisme que l'encariment dels carburants provoca es deixa notar en la pràctica paralització de la construcció d'hotels i d'habitatges de preu lliure. Moltes empreses comencen el 1975 a fer reducció de plantilla; altres, expedients de crisi; les bases per al conflicte social estan donades.

Dimensió de les empreses i nombre de treballadors de la construcció (1970).

1 a 50		51 a 100		101 a 250		251 a 500	
Em.	Treb.	Em.	Treb.	Em.	Treb.	Em.	Treb.
1.879	14.775	35	2.374	9	1.313	1	285

S. MARTI

El pavelló d'esports de Girona durant la vaga de la construcció de 1976.

Les condicions de treball

Les condicions de treball serà l'altre aspecte al qual ara em referiré, són conseqüència del desordre amb què les autoritats laborals permeten en el marc d'una expansió basada en l'especulació i el benefici ràpid. L'empresari tindrà les mans lliures per no aplicar, sovint sistemàticament, la legislació laboral aprofitant la ignorància de la legislació per part dels treballadors i la complicitat del Sindicat Vertical on presidia el sector un empresari de la construcció. Les condicions de treball seran molt dures, llargues jornades laborals, alt índex d'accidents laborals, materials dolents i poca mecanització, a més els salaris seran més baixos que en altres sectors industrials.

El conflicte de 1976

El 1976 esclatarà el conflicte en què el detonant serà la revisió del conveni. L'augment del cost de la vida s'ha disparat, la inflació depassa el 17% i afecta durament el poder adquisitiu dels treballadors. L'atomització del sector necessitarà un indret que serveixi d'epicentre i organitzi i difongui el moviment, aquest paper el jugarà Blanes. De Blanes sortiran els piquets cap a Girona i les poblacions de la costa.

En l'organització de la vaga hi jugaran un important paper les Comissions Obreres de Blanes i Girona. D'especial importància serà el paper de les UTT (Unión de Técnicos y Trabajadores) que estan profundament minades per aquest sindicat encara clandestí.

El 4 de març 500 firmes avalen la plataforma reivindicativa que els representants dels treballadors presenten al Sindicat Vertical, davant de la seva negativa inicial es convoca una assemblea a l'església del Mercadal

S. MARTI

Repressió policial dels vaguistes de la construcció davant del Govern Civil de Girona.

amb l'assistència de 800 persones, on es decideix fer vaga el dia 8. Malgrat els intents del Vertical de treure ferro amb una nova proposta, aquesta no satisfà als treballadors i el dia 8 la vaga esclata.

La vaga és un èxit, però les sancions als membres dels piquets es generalitzen, les assemblees rebutgen les sancions i les noves propostes patronals que no satisfan els mínims necessaris. Finalment el 8 d'abril es signava el nou conveni deixant el sou setmanal de manobre a 4.933 ptes. Encara caldrà però una nova vaga de tres dies a finals d'abril per aconseguir l'homologació del conveni a Madrid, fet que es produirà definitivament el 23 de maig.

L'acció sindical en el sector

D'aquesta vaga sorgiran els nuclis de sindicalistes que han organitzat i mantingut el sindicalisme a la construcció fins a l'actualitat. Una de les seves característiques va ser unir gent jove per als quals la vaga fou la seva primera experiència sindical amb vells militants que, a més de la seva preocupació per les millores laborals, molts tenien un compromís polític que en alguns casos provenia d'abans de la dictadura franquista, sobretot a les JSU (Joventut Socialista Unificada). Molts dels que provenien d'Andalusia, Extremadura, la Manxa, etc. havien tingut problemes o havien patit presó en els seus llocs d'origen, però en arribar a Girona no tardaran a cercar contactes amb cèl·lules clandestines, com és el cas de Blanes, o fins i tot de crear-les de bell nou, aquest serà el cas de Girona.

A la primera meitat dels setanta a Girona l'oposició clandestina, tot i que limitada en organització i incidència social, va anar articulant-se al voltant dels nous estudis universitaris, d'algunes activitats veïnals o culturals i del marc

El setmanari "Presència" va donar un ampli suport a la vaga de la construcció i als seus líders.

unitari que va ser l'Assemblea de Catalunya. Fou en aquest context que les primeres comissions obreres, tot aprofitant les contradiccions del sindicat vertical en el franquisme crepuscular, varen saber crear el nucli dirigent que encapçalaria el moviment obrer de la transició democràtica.

La transició política en un marc d'enorme inestabilitat on el vell règim es resistia a desaparèixer els treballadors feren un esforç, poc correspost pels altres agents socials, en el marc dels Pactes de la Moncloa, aquesta situació afectà profundament l'incipient sindicalisme, on la confrontació entre les dues grans centrals sindicals esdevingué una desgraciada realitat al llarg de bona part dels anys vuitanta.

El període de recessió econòmica del sector va superar-se en la segona meitat dels vuitanta a l'aixopluc de la integració europea i de la forta inversió en obra pública que tant el nou govern socialista a l'Estat com la Generalitat endegaren en aquest període.

Ara bé, les modificacions en l'estructura de l'empresa i sobretot la desregulació del mercat laboral han creat una situació extremadament difícil per a l'acció sindical. La preocupació dels sindicalistes rau en el fet que, quan es pacta més salari, aquest no s'aplica perquè resta absorbit aquest increment per les quantitats que es perceben al marge del full de salaris, o perquè treballen a preu fet; i quan es redueix la jornada, això no repercuteix en el col·lectiu perquè se segueixen fent 10 i 12 hores diàries; així quan s'aconsegueixen millores socials, aquestes no es disfruten perquè ningú s'atreveix a reclamar-les, fruit de la precarietat del sector.

En el període 1991-95 s'han produït a les comarques gironines un total de 60.208 accidents laborals, d'aquests, 12.373 a la construcció i 16 dels 78 mortals. La contractació temporal, les subcontractes, el prestamisme, l'ús abusiu de les empreses de treball temporal i la imposició d'alts ritmes de treball ens explicarien el fet diferencial de tenir força més accidents que a d'altres sectors laborals.

La situació actual

En l'actualitat a les comarques gironines hi ha censats 13.617 treballadors de la construcció distribuïts en un total de 3.027 empreses, fet que dona una mitjana escassa de 4,4 treballadors per empresa, repartits de la manera següent:

Fins a 5 treballadors: 2.384 empreses, amb 4.766 treballadors.

De 6 a 30 treballadors: 661 empreses, amb 6.667 treballadors.

De 31 a 50 treballadors: 29 empreses, amb 1.148 treballadors.

De 51 a 100 treballadors: 12 empreses, amb 853 treballadors.

Més de 100 treballadors: una sola empresa amb 183 treballadors.

En els darrers mesos el sindicat de la construcció de CC.OO. ha estat programant un seguit de visites a peu d'obra en el marc d'un programa d'extensió de la informació sindical. De la visita a 122 centres de poblacions com Girona, Figueres, Olot, Blanes, Lloret... s'han trobat 1.175 treballadors. D'aquests, solament 364 eren fixos, 842 eren eventuais i 69 eren autònoms. Una anècdota clarificadora fou trobar en una obra de Lloret un grup de treballadors autònoms de Rubí.

Davant de l'administració, s'ha d'aconseguir el compliment de la llei especialment la limitació de la subcontractació al 50% del pressupost de l'obra i impedir la utilització del prestamisme. Aconseguir de les empreses el compliment dels convenis pactats, en concret la jornada laboral setmanal és de 40 hores, de 8 hores al dia i de 221 de treball a l'any de dilluns a divendres. La realitat a moltes empreses és però força diferent, s'estan treballant 10 i 12 hores al dia, 50 i 60 hores a la setmana, es treballa els dissabtes i alguns diumenges i generalment sols es fan les 12 festes marcades pel calendari de la Generalitat, cosa que fa que es treballi més de 250 dies a l'any.

En ser majoritàriament petites empreses, la precarització del lloc de treball en una doble vessant, mobilitat geogràfica –per tant inestabilitat del centre de treball– i eventualitat també doble, és a dir la que és fruit de la subcontractació i la proliferació d'autònoms; les insuficiències materials i organitzatives. L'envelliment dels sindicalistes, molts dels delegats més actius fa vint anys, des de les primeres eleccions sindicals, que treballen en el sector, les dificultats d'arribar als treballadors més joves, tant per la precarietat contractual com pel seu escàs compromís ideològic.

Els delegats elegits en les eleccions del 1990 foren 335. CC.OO. en va obtenir uns 202, amb un 60,30 del total, i UGT una representació de 130, amb un 38,80. En les de 1994/95 se n'han elegit 316 fins ara, d'aquests 186 per CC.OO. i 86 per UGT. La reducció de plantilles ha repercutit enormement en aquestes darreres eleccions, ja que sols es fan eleccions sindicals en les empreses de més de 6 treballadors.

Els problemes pendents en set punts

Parlant amb sindicalistes del sector resumeixen els problemes en set grans punts:

La temporalitat en el sector que és més del doble que a la indústria, més del 70%.

El nombre de treballadores en atur més de set punts per sobre de la mitjana.

El gran nombre d'autònoms, més de 50.000 a Catalunya, que en realitat són treballadors per compte d'altri, però que han d'esdevenir autònoms perquè els contractin les empreses.

Manifestació de 500 treballadors de la construcció a la Cort-Reial de Girona.

El gran nombre d'empreses subcontractades en cada obra fa que sovint, menys el cap d'obra i l'encarregat, els treballadors siguin de moltes empreses diferents amb condicions de treball i salaris molt diferents.

Els prestamistes tornen a estar a l'ordre del dia, ofereixen una mà d'obra barata que poques empreses rebutgen, i imposen a les petites una política de preus baixos que dificulta la seva competitivitat i repercuteix en l'empitjorament de la situació laboral dels seus treballadors. Als treballadors se'ls obliga a anar de subcontracta en subcontracta o de prestamista en prestamista, per a així mantenir la seva situació de temporalitat de forma indefinida.

Cada cop és més freqüent el fet pervers que moltes grans empreses creen i alimenten els pirates del sector (prestamistes), per abaratir costos i ensorrar la competència dels petits empresaris.

Davant aquests reptes un nou sindicalisme, que no ha d'oblidar les seves arrels, els anys setanta i la lluita per les llibertats, es va forjant amb enormes dificultats i vencent grans resistències, les de l'ultraliberalisme en les relacions econòmiques i la inèrcia dels aparells corporatius. Parafrasejant Bertolt Brecht, no foren els reis ni els cabdills els qui construïren els murs de Tebes i les grans Piràmides, sinó els treballadors anònims, sempre en el difícil camí de lluitar per allò que és evident.

Joan Olòriz Serra és professor d'Història.